

O MITU DEMOGRAFSKE KATASTROFE

Verjetno ne mine dan, da ne bi vsaj v enem mediju zasledili članka ali izjave o tem, kako ima Slovenija na področju demografskih sprememb eno najslabših situacij med evropskimi državami. Najhitreje naj bi se starali, izdatki za pokojnine ter druge stroške v povezavi s starejšimi osebami pa naj bi bili v Sloveniji skoraj najvišji. Večina navedb seveda temelji na ponavljanju drugih navedb s standardnim izrekom "dobro je znano..." in tu se argumentacija običajno zaključí. Verjetno je eden najbolj ključnih virov za vse te ugotovitve redno poročilo Evropske komisije (Ageing report), zadnje iz leta 2018. Gre za obsežno poročilo na preko 400 straneh z analizo razmer in projekcijami do leta 2070 za celotno EU.

Med ključnimi poudarki analize je prikazano, da se bodo izdatki za pokojnine do leta 2070 v Sloveniji povečali za največ odstotkov BDP med vsemi državami. Tak podatek zadošča, da potem prebiramo redne vesti o prihajajoči demografski katastrofi v Sloveniji in o ocenah, da pokojninski sistem kot takšen ni vzdržen. Če takšna ocena spodbuja ljudi k varčevanju za dodatne pokojninske prejemke, niti ne bi bilo slabo. A na žalost to vodi tudi k maksimalnemu izogibanju plačevanja pokojninskih prispevkov ("saj pokojnine tako ne bomo dobivali") ter tudi k kakšnim neustreznim ekonomskim politikam.

Čeprav seveda ni dvoma, da se delež starejših oseb povečuje in da bodo izdatki za pokojnine v bodoče višji, takšne razlike v gibanju v primerjavi z drugimi državami vseeno presenečajo. Vsaj mene zanima, kaj je razlog, da pa naj bi po oceni EK izdatki za pokojnine v Franciji padli iz 15 na 12 % BDP, na Slovaškem porasli iz 9 na 10 %, na Hrvaškem pa znižali iz današnjih 11 na vsega 7 % BDP? V Sloveniji naj bi namreč porasli iz današnjih 10 na preko 15 % bruto domačega proizvoda in to je seveda največja negativna sprememba med vsemi državami.

Rezultat je za posamezno državo odvisen predvsem od uporabljenih predpostavk. Natančna analiza pokaže, da za Slovenijo so izbrane takšne, ki so pripeljale do precej slabšega rezultata. Kaj je temu razlog, ne vem, a upravičen je dvom, da njihova izbira ni bila najbolj ustrezna. Uporaba bolj realnih in primerljivih predpostavk pokaže, da projekcije za Slovenijo niso nič bistveno slabše od nekega povprečja EU. Potrebno je seveda nadaljevati dosedanje politiko podaljševanja upokojitvene starosti ter zagotoviti bistveno večjo zaposlenost starejših ljudi (pri tem namreč najbolj odstopamo) in to bo omogočalo vzdržnost pokojninskega sistema tudi v bodoče, vsekakor pa stanje primerjalno ni tako kritično kot se prikazuje.

Verjamem, da bodo zagovorniki "demografske katastrofe" zamahnili z roko, da gre bolj za floskulo. Zato pogledjmo malo podrobneje, zakaj nastajajo takšne razlike med državami v omenjenem poročilu. Na žalost je pač tako, da se pri tako obsežnih poročilih prebere nekaj prvih ugotovitev, potem pa se pregled zaključí.

Osnovno izhodišče vseh analiz na področju demografije so projekcije gibanja prebivalstva, ki so jih že pred časom pripravili v Evropski komisiji (oblikovana je bila posebna skupina strokovnjakov). To projekcijo lahko najdemo med ostalimi statističnimi podatki Eurostata. Seveda so tudi to samo ocene, a pripravljene so pod enakimi pogoji za vse države, tako da so dovolj relevanten vir za nadaljnje izračune.

Ključni podatek za spremljanje upokojske generacije je delež ljudi starejših od 65 let starosti in sicer od celotne populacije ali pa od delovno aktivne. V Sloveniji naj bi se delež tega starostnega razreda (65 plus) do leta 2040 povečal na blizu 30 % vsega prebivalstva in okoli te številke naj bi se potem gibal celotno obravnavano obdobje do leta 2070 (po letu 2060 naj bi se razmere izboljševale). Ta odstotek je seveda bistveno višji kot danes, ko je delež blizu 20 %. Takšen trend je značilen za vse države EU in Slovenija ne odstopa bistveno. Istega leta (2040) naj bi imelo celo še več starostnikov kar osem držav s preko 40 % vsega prebivalstva v EU. **Po deležu starejših se bomo torej uvrščali nekje blizu sredine in ne drži, da bodo razmere ravno v Sloveniji skoraj najslabše - seveda pa bo delež starejših bistveno večji kot danes.** Vsaj tako kažejo projekcije, ki so vir za vse ostale izračune in ocene. **Glede na takšne razmere se zato postavlja logično vprašanje, zakaj naj bi potem ravno v Sloveniji prišlo do takega močnega povečanja izdatkov za pokojnine.**

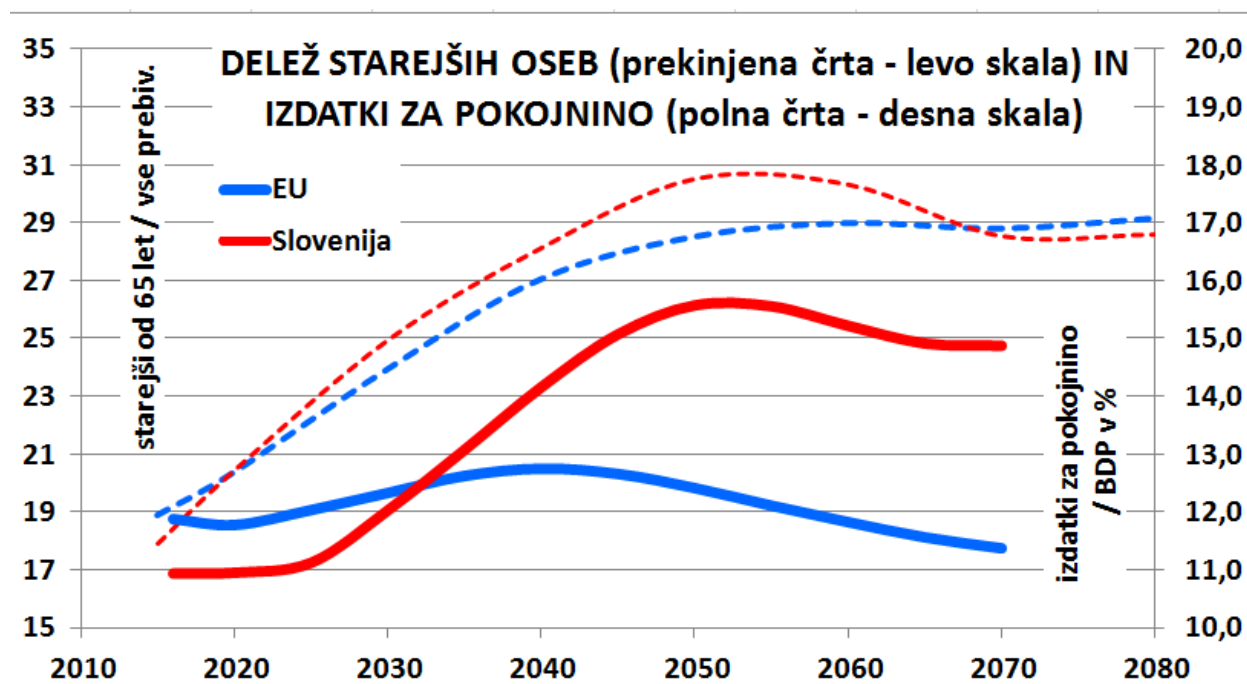
Znesek izdatkov za pokojnine je seveda odvisen od števila upokojencev (oz. vzporedno števila zaposlenih) ter višine pokojnine. Izračuni v projekciji EU so pripravljene na način, da se opredeli zaposlenost v posameznem starostnem razredu, razlika pri starejših populacijah (nad 55 let) pa so upokojenci. Vemo, da je danes v Sloveniji največje odstopanje pri zaposlenosti starejših, saj je npr. v razredu 55 - 64 let pri nas zaposlenih le 40 % ljudi, na Švedskem pa preko 75 %. Glede na demografska gibanja in pripravljeno zakonodajo najbrž ne bi smelo biti ovir, da vsaj čez 20 let dosežemo stopnjo zaposlenosti starejših, kot jo imajo na Švedskem že danes.

V projekcijah je predvideno, da naj bi v stopnji zaposlenosti tudi po dvajsetih letih še vedno zaostajali tudi za povprečjem EU in potem je logično, da bo zaposlenih manj. Na starostno strukturo prebivalstva ne moremo veliko vplivati (vsaj težje), vsekakor pa lahko močneje na stopnjo zaposlenosti. Zato bi si verjetno morali zadati cilj, da dosežemo vsaj evropsko povprečje in to tudi vnesti v projekcije. Z nižjo oceno zaposlenosti pa smo znižali število zaposlenih - a tudi povečali število upokojencev. In to je tisti del poročila, kjer menim, da najbrž naše predpostavke niso najbolj ustrezne. Če pa se zavestno odločamo, da bomo manj delovno aktivni kot večina drugih držav, pa pritoževanje nad povečanimi stroški za starejše, ni najbolj ustrezno. **Upoštevali smo predpostavko, da bo v Sloveniji delež zaposlenosti nekaj odstotnih točk nižji - potem pa "presenečeni" ugotavljamo, da je razmerje zaposleni : upokojenci med najslabšimi v Evropski Uniji.**

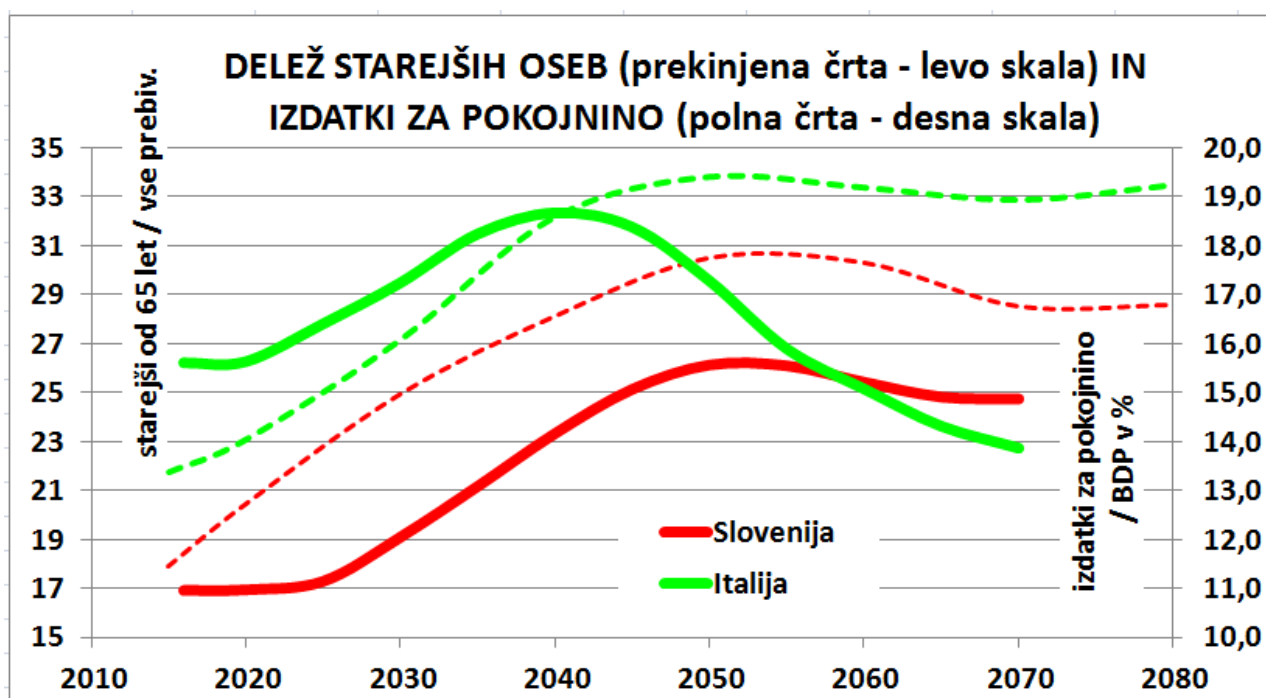
V projekcijah EU smo torej upoštevali nekaj nižji delež zaposlenosti, predvsem starejših in to pomeni tudi več upokojencev. Poleg tega pa je pri številu upokojencev še ena razlika, ki pa si je ne znam razložiti. **Po podatkih v tabelah naj bi imeli leta 2040 v Sloveniji 790 tisoč upokojencev, od tega 653 tisoč starejših od 65 let. A vzporedno je naveden podatek, da pa bomo imeli le 584 tisoč prebivalcev starih od 65 let (!). Torej 70 tisoč upokojencev v tem starostnem razredu več kot pa prebivalcev.** V povprečju EU naj bi bilo upokojencev na 65. leti starosti 7 % manj od prebivalcev v tem razredu - pri nas pa 12 % več (!). Mogoče so kaki razlogi za tak izračun, a po vseh primerjavah se kaže, da je tu verjetno prišlo do neke napake.

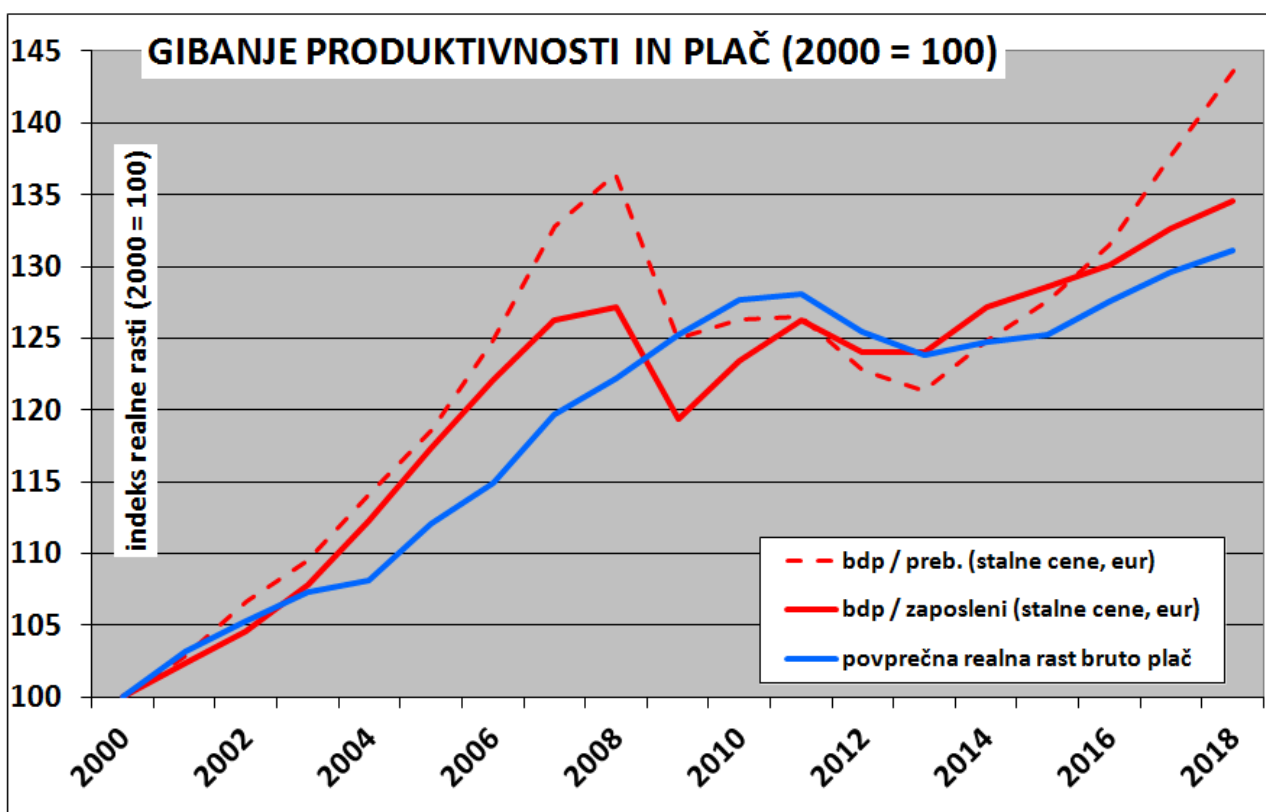
Takšna gibanja namreč niso v skladu z gibanjem deleža starejših prebivalcev. Spodaj je primerjava obeh kazalcev za Slovenijo in povprečje EU. Lepo se vidi, kako je staranje prebivalstva v Sloveniji dokaj usklajeno s povprečjem EU, pri izdatkih pa naj bi po letu 2030 odstopali bistveno bolj (gibanja so podobna tudi če jih primerjamo z deležem starejših glede na aktivno populacijo).

Spodaj pa je enak graf, le s primerjavo z Italijo. Italijani imajo ves čas precej večji delež starejših, a po 2040 naj bi njihovi izdatki kar pričeli padati ne glede na to, da jim ostaja delež starejših enak - brez izboljšanja kot se predvideva za Slovenijo. In kar naenkrat naj bi prišli v precej boljšo javno-finančno pozicijo kot Slovenija (?)

Za ponazoritev celotnih gibanj, pa še dvajsetletni pregled gibanja produktivnosti in plač. Bolj "korektna" je primerjava s produktivnostjo izračunano iz števila zaposlenih (polna rdeča črta). Tu so plače zaostajale do krize, do 2013 sta se zopet ujeli, zadnja leta pa je rast produktivnosti ponovno nekaj večja. Prekinjena črta pa je izračun produktivnosti kot BDP na prebivalca. Izračun iz zaposlenih je bil do krize nekaj nižji, ker smo takrat več zaposlovali in enako se dogaja tudi sedaj. Ustvarjena vrednost na prebivalca sicer raste hitreje, a s precej večjim angažiranjem zaposlenih (večji odstotek prebivalstva dela) in zato je rast produktivnosti na uro (na delavca) nižja.

Bine Kordež, 24.4.2019

Nadaljevanje oz. Priloga: [PRIHODNOST VSEENO NI TAKO ČRNA](#)